

Tomková, A. (2016). *Příprava učitelů a hodnocení její kvality v Belgii.*

Praha: Pedagogická fakulta UK.

Učitelská profese a příprava na ni se dostává zaslouženě do centra zvýšené pozornosti, stává se prioritou vzdělávacích reforem a strategií vzdělávací politiky. Jak připravovat studenty učitelství na budoucí profesi? Jak zajistit žádoucí kvalitu pregraduálního studia? Jakými postupy a prostředky podpořit připravenost budoucích učitelů na vstup do praxe? To jsou aktuální otázky diskutované se stoupající naléhavostí v zahraničí i v České republice. Nejde jen o reakci na kritiku, ozývající se u části laické veřejnosti a na politické scéně. Jedná se o zásadní odbornou diskusi reflektující komplex problémů, počínaje strukturací studia přes tvorbu a akreditaci studijních programů a kvalitu výuky až po kvalitu absolventů a jejich vybavení příslušnými profesními kompetencemi. Řešení těchto otázek patří k prioritám evropské vzdělávací politiky (*Education and Training 2020*, EC, 2009) a je součástí národních strategií (*Strategie vzdělávací politiky v České republice do roku 2020*, MŠMT, 2014).

Kvalitní kritická analýza zahraničních zkušeností může být jedním ze zdrojů inspirace i stimulem ke komparaci a kritické reflexi domácí situace, podnětem pro hlubší úvahy nad silnými i slabými stránkami, příležitostmi i riziky možných změn. K takovým analýzám patří publikace Anny Tomkové. Autorka se zaměřila na problémy profesně orientované přípravy budoucích učitelů primárních škol ve frankofonní části Belgie, dosud realizované na vysokých školách neuniverzitního typu. Autorka směřuje k identifikaci silných a slabých stránek této přípravy, procesu změny současného stavu a možných perspektiv.

Publikace představuje případovou studii, v níž autorka využila poznatky a zkušenosti získané při studijních pobytech na výzkumných pracovištích a příslušných katedrách ve frankofonní části Belgie, kdy měla možnost dlouhodobě sledovat v reálném prostředí přípravu a implementaci vysokoškolské reformy a zavádění systému evaluace kvality přípravného vzdělávání učitelů primární školy, včetně aktuálních diskusí zainteresovaných aktérů. K přednostem publikace patří využívání primárních i sekundárních zdrojů informací, které autorka sama nebo ve spolupráci s kolegyněmi přeložila do češtiny. Patří k nim strategické dokumenty vzdělávací politiky, ministerské vyhlášky, analytické a hodnotící zprávy, manuály i odkazy na teoretické zdroje a publikace diskusního charakteru. Autorka také prováděla vlastní pozorování, vedla

rozhovory a účastnila se diskusí, k nimž byla dobře odborně připravena, neboť se v dané oblasti výzkumně i pedagogicky angažuje delší dobu. Je však škoda, že v knize chybí metodologická kapitola, která by explicitně objasnila, jak autorka postupovala a jakou roli a hodnotu přikládá získaným informacím, které považuje za relevantní a zásadním způsobem programotvorné.

Publikace je strukturována do tří částí reflektujících tři kontexty: kontext reformy a dynamiky procesů proměny vysokoškolského vzdělávání vzhledem k přípravě učitelů, kontext teoreticko-výzkumný, v němž se utváří pojetí kvality učitele a jeho přípravy, a kontext procesů hodnocení a sebehodnotící reflexe zdůrazňující význam formativní evaluace studijních programů. V první části autorka představuje dosavadní systém přípravy učitelů nižších stupňů školy (ISCED 0–2), soubor třinácti profesních kompetencí, doporučené oblasti vzdělávání včetně minimálních časových dotací a nepomíjí ani požadavky na kvalitu vzdělavatelů učitelů. S oporou o tamní šetření kvality pregraduální přípravy učitelů směřuje analýza k vizi kvalitního učitele jako „reflektivního praktika“ a „sociálního aktéra“ respektované v nových rámcích profesních kompetencí učitele se zřetelem ke specifikům učitelů primární školy. Cenným přínosem této části je podrobný popis a analýza výsledků a využití výzkumného šetření kvality pregraduální přípravy učitelů, poskytujícího inspiraci pro podobný výzkum v českém prostředí. V závěru této části představuje autorka nový model profesních kompetencí, zahrnujících kompetenci komunikační a jazykovou, etickou, sociálně participační, kritickoanalytickou, metodickou, evaluační a osobnostně rozvojovou. Zvláštní pozornost věnuje autorka konkretizaci rámce pro profesi učitele primární školy, transformovaném do čtyř variantních scénářů magisterského studia, k němuž reforma směřuje od současného studia bakalářského.

Druhá část knihy je zaměřena na hodnocení kvality přípravy učitelů. Ukazuje, jak je aplikován evropský rámec hodnocení kvality a soustřeďuje pozornost na systém formativní evaluace studijních programů řízený Agenturou pro evaluaci kvality vysokoškolského vzdělávání. Seznamuje s kritérii hodnocení kvality, vývojem procesu evaluace, včetně autoevaluačních procedur.

Ve třetí části se obrací pozornost k reálnému procesu proměny přípravy učitelů primárních škol, jeho cílům a vlivu na kvalitu vzdělávání učitelů. Poukazuje na komplexnost problémů spojených s implementací nových profesních rámců vzhledem k rámcům institucionálním, řídicím mechanismům implementace, kvalitě studijních programů, strategiím a přístupům ve výuce, propojení teorie s praxí a vztahu s terénem škol. Zdůrazňuje roli výzkumu,

zejména akčních výzkumů realizovaných institucemi připravujícími učitele. Shrnutí podstatných zjištění je výstižně prezentováno s odkazem na SWOT analýzu, kterou provedl tým belgických expertů v evaluační zprávě programu *Učitel/ka primární školy* a publikoval v roce 2014. Z ní vyplývající doporučení jsou shrnuta v dimenzi institucionální, organizační a pedagogické. Tuto část uzavírá autorka prezentací poznatků o problémech realizace reformy získaných aktuálně vlastním výzkumem v reálném prostředí probíhající reformy.

V závěrečné rozvaze hledá autorka „souvislosti mezi učitelskou přípravou ve frankofonní části Belgie a u nás“ a přináší „podněty k uvažování o stavu a dalších možnostech rozvoje přípravy budoucích učitelů, především učitelů primárních škol“ (s. 91 recenzované publikace). Nalézá paralely i možnosti hledání více cest k dosahování kvalitnější přípravy učitelů primárních škol při koncipování a projektování kompetenčně, konstruktivisticky a reflektivně orientovaného modelu. Respektuje komplexní širší problematiky a vyzývá k systémovým krokům školské politiky spolupracující s výzkumem a praxí.

Publikace Anny Tomkové je významným přínosem k analýze bazálních problémů učitelské přípravy, které zkoumá rozvážně, s patřičně hlubokým a komplexním vhladem. V aktuální situaci přípravy institucionálních akreditací vysokých škol a tvorby nových studijních programů učitelství vede nejen k hlubším úvahám o charakteru učitelské profese a přípravě na ni, ale přináší i pozoruhodné podněty pro zásadní inovace a konkrétní řešení. Knihu lze vřele doporučit pozornosti nejen odborné komunity angažované v oblasti primární pedagogiky, ale také vzdělavatelům učitelů a týmům připravujícím studijní programy učitelství a jejich hodnotitelům, včetně těch, kteří rozhodují o akreditacích, zvláště pak tvůrcům vzdělávací politiky.

Eliška Walterová
Univerzita Karlova,
Pedagogická fakulta, Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání

Literatura

- EC. (2009). *Education and training*. Dostupné z http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_en
- MŠMT. (2014). *Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020*. Dostupné z <http://www.vzdelavani2020.cz/>